

STANISŁAW DYK

METODY REALIZACJI
EGZYSTENCJALNEJ WARSTWY HOMILII

METHODS FOR IMPLEMENTING THE EXISTENTIAL ASPECT OF THE HOMILY

Abstract. The homily should contribute to the transformation of the individual and, through him, to the renewal of the world. This article presents selected methods for the homily to “incorporate” the Gospel into the lives of those who hear it. The first part of the study presents the theological foundations of the existential orientation of the homily. References are made in this section to the existential dimension of the word of God and of the liturgy, and also to human life, which has been taken on and redeemed by Christ. The second part of the article presents several ways of constructing the existential aspect of a homily. It points to proclaiming the mystery of Christ as the basis for the formation of the new man, to interpreting listeners’ lives in the light of this mystery, to shaping the sacramental perception of Christian existence, to calling for the rejection of sin and for a life in union with Christ, and to encouraging the consecration of the world by permeating it with the spirit of the Gospel and turning towards God. In this study emphasis has been placed on the aspect of the homily’s content. Linguistic and formal issues, on the other hand, have been omitted.

Keywords: Homily; mystery of Christ; word of God; liturgy; life of listeners

W dokumencie końcowym ostatniego synodu poświęconego młodzieży podkreślone zostało, że jedną z przyczyn tego, że „znaczna liczba ludzi młodych z różnych przyczyn nic nie oczekuje od Kościoła, ponieważ nie uważa go za znaczący dla swego życia [...], jest brak staranności w przygotowaniu homilii i głoszenia słowa Bożego”¹. W kontekście całej wypowiedzi jasne jest, że

Ks. prof. dr hab. Stanisław Dyk – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-039 Lublin; e-mail: standyk@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7337-0035>.

¹ XV Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów, „Młodzi, wiara i rozeznawanie powołania. Dokument końcowy”, dostęp 09.12.2024, http://secretariat.synod.va/content/dam/synod2018/documenti/DOKUMENT_KONCOWY_SYNODU.pdf/.

wspomniany brak przygotowania przepowiadania polega na nieumiejętności powiązania słowa Bożego z życiem wiernych. Rutyna wielu homilistów powoduje, że wypowiedziane przez nich słowa i idee brzmią pusto lub banalnie. Wskutek tego podstawowe dla chrześcijaństwa terminy, jak łaska, grzech, odkupienie, tracą swoje oryginalne znaczenie i siłę oddziaływania². Te spostrzeżenia potwierdzają współczesne badania nad polskim przepowiadaniem. W zakresie wiązania Ewangelii z życiem w homiliach pojawiają się mankamenty i błędy ujawniające doktrynalizm, historycyzm, ogólnikowość i abstrakcję³. Do ludzkiego życia homiliści często odnoszą się jedynie ogólnikowo lub w celach ilustrowających doktrynę. Przy takim głoszeniu wiara może być postrzegana przez słuchaczy głównie jako przyjęcie systemu doktrynalno-filozoficzno-moralnego. Byłoby to schizofreniczne podejście do wiary, która – choć wymaga zrozumienia – jest przede wszystkim życiem.

W tym miejscu należy przypomnieć, że przepowiadanie homilijne, podobnie jak cała ewangelizacja, powinno zmierzać do przemiany człowieka, a przez niego do przemiany całego świata w jego wymiarze aksjologicznym, etycznym, społecznym, ekonomicznym i politycznym. Benedykt XVI powie w tym względzie o „pełnym zrozumieniu i oddziaływaniu słowa Bożego na życie wiernych”⁴. Papież Franciszek podkreśli zaś, że homilia ma uczyć, jak po zakończonej liturgii „kontynuować rozmowę z Panem”, jak w swym życiu rozpoznawać „wielkie i zadziwiające dzieła Boże”, jak „praktykować dobro”, jak odkrywać to, „co Pan pragnie powiedzieć w określonych okolicznościach”⁵. Można zaryzykować stwierdzenie, że jeśli w czasie przepowiadania słuchacz nie został zaangażowany w jakimś aspekcie swej egzystencji, prawdziwe głoszenie słowa Bożego nie zaistniało.

Poniższy artykuł będzie przedstawiał niektóre metody homilijnego „wcielania” Ewangelii w życie słuchaczy. Termin „metoda” rozumiany będzie tutaj zgodnie ze swoim pierwotnym znaczeniem jako sposób postępowania mający prowadzić do osiągnięcia zamierzonego celu. Ów cel homilii przypomniany będzie w pierwszej części artykułu. Ukazane tu zostaną teologiczne podstawy egzystencjalnego ukierunkowania homilii. Te założenia przedstawione będą

² Roberto Mauri, „La predicazione generativa”, dostęp: 09.12.2024, <https://www.settimanale-news.it/liturgia/predicazione-generativa>.

³ Stanisław Dyk, Henryk Sławiński i Leszek Szewczyk, „Przepowiadanie homilijne w Polsce. Analiza aspektów treściowych i formalnych wybranych homilii”, *Collectanea Theologica* 93, nr 2 (2023): 210–213.

⁴ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini* (Poznań: Pallottinum, 2010), 59.

⁵ Franciszek, Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangelii Gaudium* (Kraków: Wydawnictwo „M”, 2013), 142–143, 154.

w kluczu teologii liturgicznej, która postrzega homilię jako syntezę słowa Bożego, celebracji liturgicznej i chrześcijańskiego życia. W drugiej części opracowania przedstawiona zostanie droga do osiągnięcia celu homilii. Będą nią konkretne sposoby budowania egzystencjalnej jej warstwy. W opracowaniu pominięte zostaną kwestie językowe i formalne. Akcent położony będzie głównie na aspektach treściowych.

1. ZAŁOŻENIA PODSTAWOWE – CELE HOMILII

1.1. HOMILIA JEST PRZEDŁUŻENIEM

„ŻYWEGO I SKUTECZNEGO” (HBR 4,12) SŁOWA BOŻEGO

Homilia wypływa ze słowa Bożego jako ze swego źródła. Gdy jest wierna jego przesłaniu, przejmuje także część jego zbawczej mocy. Słowo Boże poświadczone w Piśmie Świętym zawiera w sobie potencjał wiecznej aktualności, oryginalności i pełni (Hbr 4,12). Słowo Boże odnosi się do ludzi wszystkich czasów. W każdym czasie, we wszystkich kontekstach i wobec każdego człowieka można wyprowadzić z Ewangelii potrzebną i oczekiwaną „nowość” oraz zbawczą moc⁶. Moc słowa Bożego ujawniła się w życiu Jezusa. Jego głoszenie było poświadczone wagą konkretnych czynów – Chrystus „czynił i [...] nauczał od początku” (Dz 1,1). Jego autorytet polegał na jedności słowa i czynu, na nieskazitelnej przejrzystości Jego życia. Słowo Boże nie zna podziału na „mówić” i „robić”. Nie jest „słowem czyisto werbalnym”. Ewangelia jest nierozdzielnie „drogą, prawdą i życiem” (J 14,6). Przypomnijmy, że słowo Boże zawiera w sobie zarówno aspekt noetyczny, jak i dynamiczny. Słowo Boże posiada energię sprawiającą, że wypowiedziana prawda, orędzie, prorocstwo, napomnienie, pocieszenie staje się faktem, staje się wydarzeniem w tym, który je przyjmuje. Stąd też soborowa Konstytucja o Objawieniu Bożym podkreśla, że w historii zbawienia Bóg objawia się „przez słowa i czyny wewnętrznie ze sobą połączone”, tak że nie można oddzielać jednego od drugiego (KO 2). Słowo Boże głosi się po to, aby na nowo stało się „wydarzeniem” w egzystencjalnej rzeczywistości ludu Bożego. Wówczas „wkracza [ono] w czas i przestrzeń, stając się interlokutorem człowieka wezwanego do przyjęcia w wierze Jego daru”⁷. Zatem głoszenie, które nie wnosi nic do ludzkiego życia i nie przemienia go, niemalże niweczy naturę słowa Bożego, na którym się opiera.

⁶ Stanisław Dyk, „Aktualizacja słowa Bożego w przepowiadaniu”, *Roczniki Teologiczne* 61, nr 1 (2022): 7.

⁷ Benedykt XVI, *Verbum Domini*, 56. W ten sposób konstituowany jest tzw. wzorzec homilii, który nie tylko otrzymuje właściwe sobie uszczegółowienie, ale wchodzi w trwałe interferencje

1.2. HOMILIA POZOSTAJE W FUNKCJI LITURGII WŁĄCZAJĄCEJ CZŁOWIEKA W ZBAWCZE DZIAŁANIE BOGA

Homilia w swej istocie jest treściowo i funkcjonalnie związana z liturgią (KL 52). Homilia jest aktem liturgicznym polegającym na służebnym wejściu w słowo Boże w ramach danej celebracji⁸. Jej podstawową funkcją jest włączanie wiernych w aktualizującą się w liturgii ekonomię zbawczą, wypełnioną w misterium paschalnym Chrystusa. Homilia wprowadza w misterium Jezusa przede wszystkim po to, aby jej uczestnicy, poddając się zbawczemu działaniu Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym, odpowiedzieli na to uświęcające działanie uwielbieniem i adoracją oraz świadczyli o nim w świecie (KKK 1066–1069). Ostatecznym celem homilii nie jest zatem sama celebracja, lecz chrześcijańskie życie odnowione łaską sakramentu (KL 10).

Homilia jako swój punkt ciężkości posiada misterium Chrystusa. Tym samym podkreśla, że w centrum Eucharystii znajduje się Bóg – liturgia jest „świętą ofiarą uwielbienia” (KKK 2643). Uwielbienie to dokonuje się poprzez dziękczynienie za wielkie dzieła stworzenia i odkupienia oraz przez złożenie ofiary, w której Kościół jednoczy się ze swym Zbawicielem (KKK 1360–1361)⁹. Ta duchowa ofiara Kościoła obejmuje także życie wiernych, którzy uświęceni w Eucharystii chwałą Boga przez dobre czyny, włączając się w paschalne dzieło Chrystusa (Rz 12,1; 1P 2,5)¹⁰. Liturgiczne uwielbienie Boga prowadzi zatem do życia, do przemiany człowieka. Liturgia – jak mówi Franciszek – „oddaje chwałę Bogu nie dlatego, że możemy coś dodać do piękna niedostępnej światłości, w której On mieszka (1Tm 6,16), czy do doskonałości anielskiej pieśni, która rozbrzmiewa wiecznie w niebiańskich siedzibach. Liturgia oddaje chwałę Bogu, ponieważ pozwala nam tu, na ziemi, widzieć Boga w celebracji tajemnic i widząc Go, ożywiać się Jego Paschą: my, umarli na skutek występków, dzięki

gatunkowe, zwłaszcza w obszarze retoryki oraz komunikologii. Zob. M. Klementowicz, „Tekstem/wzorzec homilii. Konceptualizacja zjawiska”, *Studia Warmińskie* 61 (2024): 278.

⁸ Chino Biscontin, “L’identità teologico-pastorale dell’omelia: un tentativo di definizione”, *Servizio della Parola* 170 (1995): 76–79.

⁹ Nowak Władysław, „Liturgia jako pieśń nowa ku czci Pana”, *Roczniki Liturgiczne* 56, nr 1 (2009): 314–315, 318.

¹⁰ „Chrystus w tym misterium jest Oblubieńcem Kościoła, tak więc miłość Boga jest centralnym wątkiem życia chrześcijanina i ona staje się sensem wszelkiego działania, ustrzegając liturgie przed czczym rytualizmem a apostołstwo – przed czystym tylko altruizmem. Tym, co wyróżnia chrześcijaństwo, jest miłość Chrystusa, a ta może być zaczerpnięta realnie z udostępnionego w Duchu Świętym źródła liturgii, w której to Misterium się uobecnia”. Adelajda Sielepin, *Eucharystia. Obecność – hodie – uczestnictwo* (Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJPII, 2021), 199.

łaskie zostaliśmy ponownie ożywieni z Chrystusem (Ef 2,5) i jesteśmy chwałą Boga”¹¹.

Homilia służy owocnemu przeżyciu celebracji liturgicznej, jeśli wprowadza wiernych w sakramentalną komunię z Bogiem, w której uzdolnieni zostają do tworzenia nowego świata i przyspieszania w ten sposób powtórnego przyjścia Pana (2P 3,12-13; KKK 1107). Jednocześnie homilia ma ukazywać, jak liturgia wypełnia się poprzez działanie Boga i człowieka we wszystkich obszarach życia ludzkiego, jak wychodząc od przebóstwienia człowieka, liturgia rozpościera się na wszystkie „działania” i „posługiwania” (1Kor 12,4-7), ażeby wszystko poddać Chrystusowi i wszystko w Niego przekształcić (1Kor 3,22-23). Liturgię celebruje się zatem po to, aby działanie Boga przemieniło człowieka¹². Jeśli w homilii zgubi się tę egzystencjalną perspektywę celebracji, wówczas liturgia może jawić się jako coś w rodzaju uroczystej ceremonii, pustego rytu czy sakralnej obrzędowości religii naturalnych.

1.3. HOMILIA ZMIERZA DO ODNOWY CHRZEŚCIJAŃSKIEGO ŻYCIA

Homilia odnosi się do ludzkiego życia po to, by je odnowić, włączając w dzieło odkupienia. Przepowiadanie opiera się w tym względzie na pedagogii wcielenia, w którym całe stworzenie zostaje przyjęte i przyciągnięte przez miłość Boga. Chrystus przyjął to, co ludzkie, aby to, co ludzkie, odkupić. Przepowiadanie jest wierne temu misterium, gdy wchodzi w ludzkie życie, ujawnia to, co zarażone grzechem i śmiercią, aby tam stworzyć przestrzeń dla odkupieńczego dzieła Chrystusa. Przepowiadanie ma być – jak mówi Henri de Lubac w odniesieniu do samej teologii – zastanawianiem się nad „rzeczywistym spotkaniem człowieka z Bogiem”, nad nauczaniem człowieka, jak przyjmować Boga, nad przemianą dokonującą się w człowieku pod wpływem łaski oraz nad wtargnięciem w jego życie „energii Bożej” i „mocy Ducha”¹³. Przepowiadanie ma niejako ożywić dogmaty, pomagając im stać się duchowością. W homilii

¹¹ Franciszek, List apostolski o formacji liturgicznej ludu Bożego *Desiderio desideravi* (Poznań: Pallottinum, 2022), 43. W słowach papieża Franciszka rozbrzmiewa echo nauki Katechizmu, gdzie stwierdza się: „Chwałą Boga jest to, by realizowało się ukazywanie i udzielanie Jego dobroci, ze względu na które został stworzony świat. Uczynić z nas «przybranych synów przez Jezusa Chrystusa, według postanowienia swej woli, ku chwale majestatu swej łaski» (Ef 1,5-6) – taki był Boży zamysł zyczliwości”. *Katechizm Kościoła katolickiego* (Poznań: Pallottinum, 1994), 294.

¹² Z samej natury liturgii „jasno wynika, że poznanie tajemnicy Chrystusa, decydującej o naszym życiu, nie polega na umysłowym przyswojeniu sobie jakiejś idei, ale na rzeczywistym, egzystencjalnym zaangażowaniu w Jego osobę”. Franciszek, *Desiderio desideravi*, 41.

¹³ Henri de Lubac, *Katolicyzm. Społeczne aspekty dogmatu* (Poznań: W drodze, 2011), 214–215.

prawdy wiary nie są depozytem informacji, lecz stają się wydarzeniem, które przemienia i ubogaca człowieka¹⁴.

Dzięki takiemu głoszeniu spełnia się zbawczy zamiar Pana, który „ma upodobanie mieszkać pomiędzy ludźmi”¹⁵. Odwieczny Logos nie wzgardził przyjęciem ludzkiego ciała i osiągnął z nim taki pokój, że mógł je wskrzesić z martwych. Człowiek ochrzczony otrzymuje część tego pokoju, gdy zostaje zanurzony w istnieniu Chrystusa tak, aby mógł je przeżywać w sobie. Chrześcijanin nie patrzy więc na materię i świat jako na coś obcego lub zagrażającego jego świętości. Duchowość chrześcijańska uczy, że stworzenia można używać do chwalenia Boga i uświęcania człowieka, że można pogodzić ducha z duszą i ciałem, wieczność z teraźniejszością a niebo z ziemią¹⁶. Życie chrześcijańskie jest więc dwuwymiarowe – łączy w sobie dwa eony czasów ostatecznych: teraźniejszość i przyszłość (J 5,28-29; 6,39-40; 12,48; 1J 2,28; 3,2)¹⁷. Począwszy od wydarzenia paschy Pana, misterium Chrystusa przemienia rzeczywistość teraźniejszą, inaugurując czasy ostateczne (KKK 1084). Chrystus zmartwychwstaje w świecie już tu i teraz¹⁸. Takie spojrzenie uwalnia z jednej strony od eschatologii wewnątrzświatowej (mesjanizmu doczesnego), z drugiej zaś od ucieczki od świata w sensie przeniesienia wszelkich nadziei na życie po śmierci.

Ta konstatacja jest dosyć istotna, ponieważ zdaniem wielu teologów w katolickim duszpasterstwie akcent pada głównie na przyszłość – na trosce o dostanie się do nieba, na gromadzeniu zasług w celu otrzymania przyszłej nagrody. Jednocześnie w cieniu pozostaje zaangażowanie w budowaniu Królestwa Bożego już teraz, poprzez rozwijanie życia otrzymanego od zmartwychwstałego Pana¹⁹.

¹⁴ Paolo Boschini, „La questione antropologica come luogo della verità teologica in un contesto plurale”, w *Teologia dell'evangelizzazione. Fondamenti e modelli a confronto*, red. Maurizio Tagliaferri (Bologna: EDB, 2014), 192.

¹⁵ Kongregacja ds. Duchowieństwa, Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła (Wrocław: Wydawnictwo TUM, 2020), 5.

¹⁶ D.W. Fagerberg, *Consecration of the World as liturgical Act*, „Roczniki Teologiczne” 64, nr 8 (2017), s. 24. Prawda ta jest mocno podkreślona w nauce Kościoła: „Stworzenie jest więc chciane przez Boga jako dar skierowany do człowieka, jako dziedzictwo, które jest przeznaczone dla niego i powierzone mu. Kościół musiał wielokrotnie bronić prawdy o dobroci stworzenia, w tym także świata materialnego”. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 299.

¹⁷ Rzeczywistość Kościoła znajduje się pomiędzy „już” a „jeszcze nie” Królestwa Bożego. Z jednej strony już jesteśmy w „ostatniej godzinie” (1J 2,18). Zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 670. Z drugiej jednak strony Królestwo Boże, obecne już w Kościele, nie jest jeszcze całkowicie wypełnione „z wielką mocą i chwałą” (Łk 21,27) przez przyjście Chrystusa na ziemię. Zob. *Katechizm Kościoła katolickiego*, 671.

¹⁸ François-Xavier Durrwell, *Eucharystia sakrament paschalny* (Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1987), 46–48.

¹⁹ Nicholas T. Wright, *Dobra Nowina. Wiadomość, która zmieniła świat* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2016), 101–116. Na temat podobnej diagnozy zniekształcenia chrześcijańskiej

Tymczasem świętość chrześcijańska nie zakłada ucieczki od świata do jakichś „świętych gett”, lecz oznacza odnowę tego świata w duchu Ewangelii, oznacza ponowne ustanowienie właściwych relacji między wszystkim, co jest na świecie, a Bogiem. Duchowość chrześcijańska to nie ucieczka od materii (w tym ciała ludzkiego) jako zagrażającej świętości, lecz wykorzystanie jej do chwalenia Boga. Jak to podkreśla Fabrice Hadjadj, chrześcijaństwo nie odrywa od świata i nie przenosi „w zaświaty” lub nie każe myśleć tylko o życiu po śmierci, nie każe też odpychać stworzenia, aby zrobić miejsce dla Stwórcy. Z takiego podejścia do wiary najłatwiej rodzą się ateści – oni odpychają Stwórcę, aby zrobić miejsce dla stworzenia. Myślą bowiem, że chrześcijaństwo pogardza życiem i występuje przeciwko ciału. Chrześcijaństwo natomiast dotyczy życia tak bardzo, że chce je zachować i przemienić. Gdy myśli się o wieczności, czyni się to w tym celu, by ją wprowadzić w teraźniejszość i codzienność²⁰. Akcent winien padać nie tyle na pójście do nieba, ile na tym, że Chrystus przynosi niebo na ziemię, aby wraz z nami przemieniać świat, wypełniając go chwałą Boga²¹.

2. WYBRANE METODY HOMILIJNEGO WCIELANIA EWANGELII W ŻYCIE SŁUCHACZY

2.1. PRZEPOWIADANIE MISTERIUM CHRYSTUSA

Metodologicznie pierwszym krokiem w budowaniu homilii jest określenie jakiegoś aspektu misterium Chrystusa – teologiczno-zbawczego „tematu” danej celebracji. Pomocą w tym względzie są teksty święte liturgii dnia. Dopiero na fundamencie tego misterium można nabudowywać pozostałe treści homilii, w tym warstwę egzystencjalną. Misterium Chrystusa bowiem jest podstawową rzeczywistością i podmiotem celebracji liturgicznej, wypełnieniem Pisma

duchowości, zob. Richard J. Hasuer, *In His Spirit. A Guide to Today's Spirituality* (Mahwah: Paulist Press, 2012), 5–22. „Na skutek złej perspektywy czasami rozumiano zbawienie jako coś, co dokonuje się w ostatnim momencie, kiedy decyduje się ostateczny los, czy idzie się do nieba czy do piekła. Jakby zbawienie polegało jedynie na Bożym przebaczeniu. Tak nie jest. Misterium Paschalne prowadzi do zmartwychwstania w Chrystusie, do przemiany w Syna Bożego i życia pobudzanego przez Ducha Świętego. Jest to pełnia, choć często realizuje się częściowo, a nawet przeciętnie, w oczekiwaniu na ostateczną pełnię”. Juan L. Lorda, *Łaska Boża* (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2012), 244.

²⁰ Fabrice Hadjadj, *Antypodręcznik ewangelizacji. Jak dzisiaj mówić o Bogu* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2016), 51–64.

²¹ Nicholas T. Wright, „Resurrection and the Renewal of Creation”, *Biblical Annals* 9, nr 4 (2019): 655–670.

Świętego, nadrzędnym kryterium porządkującym całą celebrację liturgiczną oraz ikoną, sensem i normą chrześcijańskiego życia.

Koncentracja na misterium Chrystusa jest ponadto konieczna, aby określić łaskę danej celebracji, aby ukazać, w jaki sposób Bóg w liturgii uświęca, przebóstwia jej uczestników. Jak mówi Franciszek, „celebracja dotyczy rzeczywistości naszej uległości wobec działania Ducha, który w niej działa, aż do ukształtowania się w nas Chrystusa (Ga 4,19). Pełnią naszej formacji jest upodobnienie się do Chrystusa. Powtarzam: nie chodzi o proces myślowy, abstrakcyjny, ale o stawanie się Nim”²². W homilii zatem chodzi o ogłaszanie wielkich dzieł zbawienia (KL 35,2). Nie chodzi o mówienie o odwadze, lecz o udzielanie odwagi, nie chodzi o mówienie o nadziei, lecz o rozbudzanie nadziei, nie chodzi o filozofowanie o pocieszaniu, lecz o pocieszanie. W tym zawiera się najważniejszy wymiar przepowiadania homilijnego: dawanie lekarstwa, a nie udzielanie lekcji medycyny²³. W celebracji liturgicznej urzeczywistnia się Ewangelia, a nie jedynie o niej opowiada.

Misterium Chrystusa stoi u podstaw formacji nowego człowieka stworzonego na obraz Boga i odkupionego w Jezusie. Egzystencjalna warstwa homilii ma zatem swoje miejsce już w ogłoszeniu kerygmatu. Mówienie o życiu chrześcijanina bez przepowiadania misterium Chrystusa to jak budowanie domu na piasku.

2.2. INTERPRETACJA ŻYCIA ZGROMADZENIA LITURGICZNEGO

Homilia, odwołując się do słowa Bożego, rzuca światło na ludzką egzystencję, pomagając w odkryciu głębi i sensu życia. Słowo Boże za pośrednictwem przepowiadania wchodzi w krytyczny i wyzwalający dialog z ludzkim życiem – odkrywa przed wiernymi nową, nieznaną dotąd perspektywę, odpowiada na istotne pytania, pomaga im przekroczyć ludzkie ograniczenia²⁴. Soborowy Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius* mówi tutaj o „szukaniu rozwiązywania ludzkich problemów w świetle Objawienia” (DFK 16).

Chodzi tu przede wszystkim o przepowiadanie, które przybliży słowo Boże życiu ludzkiemu, potwierdzając, że historia zbawienia trwa nadal w życiu wspólnoty, że Bóg działa w niej z tą samą dynamiką i celem, z jakimi działał w sytuacji nakreślonej w słowie Bożym²⁵. Chodzi o wyjaśnienie ludzkiego życia i powołania w świetle historii zbawienia, a przede wszystkim w świetle

²² Franciszek, *Desiderio desideravi*, 41.

²³ Mauri, „La predicazione generativa”.

²⁴ Carmelo Dotolo, *L'annuncio del vangelo. Dal Nuovo Testamento al Evangelii Gaudium* (Assisi: Cittadella Editrice, 2015), 102–114.

²⁵ Franciszek, *Evangelii Gaudium*, 47.

misterium Chrystusa, który tę historię wypełnia i w sobie samym rekapitułuje losy każdego człowieka (KDK 22,38). Misterium Jezusa, a zwłaszcza Jego pascha, rzuca najważniejsze światło na egzystencję chrześcijanina. Dlatego homilista, kontemplując w homilii mękę Pańską, może zgłębiać tajemnicę ludzkiej miłości, akceptacji, samotności, cierpienia, nadziei, własnych ograniczeń, upokorzeń, wykluczenia, słabości, braków, porażek czy ubóstwa. Krzyż jest wnikliwym objawieniem wszystkiego, co spotyka człowieka²⁶.

Homilista powinien także posiadać umiejętność dostrzegania analogii pomiędzy doświadczeniem opisanym w całym Piśmie Świętym a doświadczeniem słuchaczy. Należy pamiętać, że słowo Boże w formie spisanej jest rezultatem doświadczenia życia z wiary²⁷. Funkcją głosiciela tegoż słowa jest odkrycie doświadczenia, które je stworzyło. Następnie to doświadczenie należy ożywić poprzez jego aktualizację. Jak mówi Michał Czajkowski, „integracja nowych doświadczeń z doświadczeniami ludzi Biblii i kolejnych pokoleń wsłuchujących się w ich głos jest nie tylko możliwa i pożyteczna, lecz że oddziałuje na człowieka wyzwalać i mobilizować”²⁸. W ten sposób słowo Boże ujawnia swój zbawczy potencjał, wiara słuchaczy zaś odnajdzie swój egzystencjalny wymiar. W takiej perspektywie homilia pomaga uczestnikom zgromadzenia liturgicznego stać się niejako egzegetą własnej sytuacji, odnosząc ją do zbawczego planu Bożego i do jego logiki.

Zdaniem włoskiego psychologa i psychoterapeuty, Roberto Mauri, w przepowiadaniu powinno chodzić o takie ukazanie relacji Boga do swoich stworzeń, aby poczuły, że są przyjęte, kochane i zbawione. Takie przepowiadanie generuje życie i odnawia nadzieję. Dokonuje się to między innymi poprzez włączenie słuchaczy w aktualizującą się historię zbawienia. Jest swoistą formą gościnności: jest opowiadaniem zbawienia i zaproszeniem do uczestnictwa w nim²⁹. Do takiego przepowiadania wymagana jest synergia homilisty z Duchem Świętym, który ożywia słowo Boże wcielone w świadectwo biblijne, aby uczynić je skutecznym w oddziaływaniu na słuchaczy. Potrzeba tu także pasterskiej miłości, która uwrażliwia na los wiernych oraz prowadzi do współdzielenia i współodczuwania życia ludu Bożego³⁰.

²⁶ Richard Rohr, *Uniwersalny Chrystus. Prawda, która zmienia wszystko* (Warszawa: Wydawnictwo WAM, 2023), 184–186.

²⁷ Giovanni Gottardi, „Parola di Dio e vita cristiana: dalla «Parola» scritta all’«esperienza, che l’ha generata»”, *Esperienza e Teologia* 1 (1995): 15.

²⁸ Michał Czajkowski, *Egzystencjalna lektura Biblii* (Lublin: Redakcja Wydawnictw KUL, 1993), 100–103, 150–154.

²⁹ Mauri, *La predicazione generativa*.

³⁰ Michael Davide, „Risvegliare la Parola che dorme”, w *Papa Francesco. L’omelia. Dall’esortazione apostolica Evangelii gaudium. Commenti di Chino Biscontin, fratello Michael Davide e Adriano Zanachci* (Bologna: EDB, 2014), 43.

2.3. FORMOWANIE SŁUCHACZY DO SAKRAMENTALNEGO POSTRZEGANIA SWEGO ŻYCIA

W homilii należy uczyć sakramentalnego postrzegania ludzkiego życia. Liturgia jest ubogacona pamięcią o tym, że Bóg wszedł w dzieje ludzkości. To przekłada się na intensywność odczuwania i uświadamiania sobie tej obecności w codziennym życiu³¹. Papież Franciszek taką świadomość wyraził słowami: „Przypatrzyć się własnej historii, a w niej odnajdziesz wiele miłosierdzia. Jednocześnie umocni to twoją świadomość, że Pan o tobie pamięta i nigdy o tobie nie zapomina”³². W ten sposób będzie możliwe także przywrócenie naszej kulturze zdolności „dostrzegania konkretnej obecności Boga, Jego działania w świecie”³³. Innymi słowy, chodzi tu o wiarę, „towarzyszkę życia, która pozwala nam dostrzegać nieustannie na nowo cuda, jakich Bóg dla nas dokonuje”, która przekonuje o prawdziwości słów Jezusa: „Ojciec Mój działa aż do tej chwili i Ja działam” (J 5,17). Taka wiara nie pozwala nam patrzeć na świat, jako na ten, który posuwa się naprzód sam przez siebie, chaotycznie, w sposób pozbawiony sensu. Nasze życie, nasz mały świat porusza się zgodnie z opatrnościowym planem Boga³⁴. Życie człowieka pełne jest śladów Bożych, czego przykładem może być każdy okrucieństwo bezinteresownego dobra czy ofiarnej miłości. Dostrzeżenie tych śladów pomaga człowiekowi zakorzenić się w Panu, „dotknąć” Boga żywego poprzez doświadczenie Jego zbawczego działania w świecie i własnym życiu, „zadomowić się w Jego misterium”, które ogranicza całe życie. W takiej perspektywie sama liturgia jest już symbolicznym doświadczeniem tego, co człowiek już doświadczył w codzienności³⁵.

Takie przepowiadanie wyrasta więc z przekonania o obecności Boga w świecie i stanowi próbę odkrycia przejawów tej obecności. Ma ono zaś swoją podstawę w sakramentalnej wyobraźni, w sakramentalnym widzeniu świata³⁶. Chodzi tu o typ mistagogii – sformułowany między innymi przez Karla Rahnera³⁷ – polega-

³¹ Andrzej Żądło, „Egzystencjalno-pedagogiczny wymiar Eucharystii”, *Przegląd Homiletyczny* 11 (2007): 131.

³² Franciszek, Adhortacja Apostolska o powołaniu do świętości w świecie współczesnym *Gaudete et exultate* (Poznań: Pallottinum, 2018), 153.

³³ Franciszek, Encyklika o wierze *Lumen fidei* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2013), 17.

³⁴ Henryk Sławiński, „Homilia wprowadzaniem w doświadczenie Boga a kontekst sekularyzmu”, *Przegląd Homiletyczny* 16 (2012): 126–128; Leszek Szewczyk, *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym* (Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019), 217–218.

³⁵ Ryszard Hajduk, *Ewangelia na forum świata. Od apologetyki do marketingu narracyjnego* (Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2013), 167.

³⁶ Sławiński, *Homilia wprowadzaniem w doświadczenie Boga a kontekst sekularyzmu*, 122.

³⁷ „Mistagogia egzystencjalna Rahnera opiera się na dwóch założeniach: człowiek jako tajemnica sam przez się wskazuje na absolutną Tajemnicę, którą nazywamy Bogiem, oraz człowiek

jący na wprowadzeniu człowieka w doświadczenie Boga obecnego w codzienności, na udzieleniu pomocy w interpretacji zbawczego działania Pana, które często jest nieuświadamiane. Zdaniem Ryszarda Hajduka, Bóg zawsze wyprzedza ludzi swoją łaską i przychodzi wcześniej niż głosiciele Ewangelii. To nie człowiek poszukuje Stwórcy, ale to Pan pragnie związać się z człowiekiem i nadać kształt jego życiu, dokonując przeobstwień. Dlatego zadaniem homilisty jest odkrywać obecność Boga w życiu słuchaczy i pomagać im Go „zobaczyć”, ukazywać, że w jakiś przedziwny sposób już znajdują się w przestrzeni Bożej inicjatywy zbawczej i są podmiotami wiary, gdyż tylko oni mogą przyjąć zbawienie lub je odrzucić³⁸. Homilista powinien odkrywać przed wiernymi, że Bóg przemawia do nich przede wszystkim językiem codzienności.

2.4. ZBAWCZY OSĄD LUDZKIEGO ŻYCIA

Homilia wpływa na życie słuchaczy, nie tylko zaspokajając ich pragnienia i oczekiwania, lecz także przez to, że – gdy trzeba – przeciwstawia się im. Przepowiadanie ujawnia wówczas prowokacyjną strukturę słowa Bożego, na którym się opiera. Ono bowiem po wielokroć kwestionuje niektóre aspekty życia człowieka. Warto przypomnieć, że misterium życia Jezusa było transcendentne wobec otaczającego go świata. Ta Jezusowa transcendencja wyrażała się w tym, że nie akceptował On każdej formy kultury, w tym kultury religijnej. Surowo krytykował formalizm, „tradycje ludzkie” (Mk 7,8) i hipokryzję ówczesnej religijności. W sposób jasny i zdecydowany kontestował i oczyszczał wszelką kulturę, także hebrajską. Można zatem powiedzieć, że misterium Chrystusa przewyższa wszelką kulturę, dążąc do jej przemiany i przeobstwień.

W homilii chodzi zatem o ujawnienie tych wymiarów życia wspólnoty, które są niezgodne z duchem Ewangelii, sprzeczne z „dążeniami” Chrystusa (Flp 2,5) – z Jego świętością, z doskonałą miłością, z posłuszeństwem woli Bożej, z owocami Ducha Świętego (Ga 5,22-23), z pokorą, miłością nieprzyjaciół. Homilista

może doświadczyć podstawy swego bytu, czyli tej Tajemnicy. Tego rodzaju doświadczenie Rahner nazywa doświadczeniem transcendentalnym, co oznacza, że człowiek może w swoim codziennym życiu w sposób niebezpiepośredni, niewyraźny i beztematyczny spotkać się z podstawą swego istnienia, czyli z Bogiem. [...] Żyje on bowiem w stałym kontakcie z Bogiem w świecie wypełnionym Jego miłością”. Ryszard Hajduk, „Mistagogia egzystencjalna Karla Rahnera”, *Roczniki Teologiczne* 64, nr 12 (2019): 41; Karl Rahner, „Die grundlegenden Imperative für den Selbstvollzug der Kirche in der gegenwärtigen Situation”, w *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, t. 2/1, red. Franz X. Arnold, Karl Rahner, Victor Schurr i Leonhard M. Weber (Freiburg–Basel–Wien: Herder, 1966), 256–276.

³⁸ Ryszard Hajduk, *Współczesne typy przepowiadania słowa Bożego* (Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, 2019), 92–95.

ma uchwycić to, w jaki sposób słowo Boże obnaża grzeszność słuchacza, przenika jego wnętrze (Hbr 4,12), ujawnia w nim pozostałości „dawnego człowieka” (1Kor 15,31). Staje się wtedy kryterium rozeznania podpowiadającym, jakiego nawrócenia umysłu, serca i życia domaga się od nas Pan. Funkcją głoszącego jest wówczas wydobyć „momentu roszczenia”, jakie zawiera słowo Boże, ukazanie konkretnego życia moralnego, który domaga się przeobrażenia.

Taki osąd nad słuchaczem jest uzdrawiający, a nie potępiający. Otwiera on bowiem drogę łasce Bożej, aby dotarła do wnętrza człowieka zranionego przez lęk i skutki grzechu pierworodnego. Dokonuje się to zgodnie z dynamiką Chrystusowej męki i śmierci na krzyżu. Wówczas to grzech człowieka został osądzony (ujawniony), a jednocześnie pokonany przez Zbawiciela. To Chrystusowe zwycięstwo nad grzechem staje się w liturgii udziałem wierzącego człowieka. W taki sposób homilia ujawnia zbawcze działanie Ducha Świętego, który przekonuje „świat o grzechu, o sprawiedliwości i o sądzie” (J 16,8). Dzieło Ducha („przekonywanie o grzechu”) jest czynem zbawczym. Odnosi się do „sprawiedliwości”, a więc do ostatecznego zbawienia w Bogu, do spełnienia ekonomii, której Chrystus ukrzyżowany i uwielbiony jest definitywnym i trwałym centrum. Ta zbawcza ekonomia Boża odcina niejako człowieka od „sądu”, czyli od potępienia, jakim porażony został szatan, „władca tego świata”, który przez swój grzech stał się „rządcą świata tych ciemności” (Ef 6,12). Duch Święty ukazuje więc „grzech” i „sprawiedliwość” na gruncie Chrystusowego krzyża – w ekonomii zbawienia. Można zatem powiedzieć, że homilia staje się narzędziem Ducha Świętego, który przekonuje o grzechu, który został już definitywnie osądzony i pokonany na krzyżu, oraz o grzeszniku, który na krzyżu już został zbawiony³⁹.

Homilia, bazując na takim uświęceniu człowieka (KL 10), wskazuje następnie drogę nowego życia – pomaga rozpoznać, „jaka jest wola Boża: co jest dobre, co Bogu miłe i co doskonałe” (Rz 12,2)⁴⁰. Przede wszystkim pociąga słuchaczy ku wierności Chrystusowi, który jako nowy człowiek jest wzorem i osobową normą chrześcijańskiego życia. Każdy czyn i słowo Jezusa ma być ukazane jako zbawczy apel „dla nas dziś”, apel wzywający nas do nawrócenia i posłuszeństwa. Życie Chrystusa staje się wówczas życiem chrześcijanina, a pascha Chrystusa – paschą chrześcijanina, zgodnie ze słowami św. Pawła: „Żyję już nie ja, lecz żyje we mnie Chrystus” (Ga 2,20).

Można powiedzieć, że homilia streszcza tym samym etapy życia duchowego, które tradycja chrześcijańska nazwała jako drogę oświecenia, oczyszczenia i zjednoczenia⁴¹. W naszym przypadku chodzi o wymiar moralny tej drogi:

³⁹ Jan Paweł II, Encyklika o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata *Dominum et Vivificantem* (Poznań: Pallottinum, 1997), 28.

⁴⁰ Benedykt XVI, *Verbum Domini*, 87.

⁴¹ Lorda, *Łaska Boża*, 240–247.

oświecenie rozumiane jako ujawnienie grzechu, oczyszczenie rozumiane jako usprawiedliwiające działanie Ducha Świętego w człowieku, zjednoczenie rozumiane jako postępowanie moralne w jedności z Chrystusem. Oczywiście te etapy dotyczą całej przestrzeni życia duchowego człowieka i rozciągają się na całe jego życie. Dokonują się dzięki różnym środkom uświęcenia i w stopniowym wzroście, aż po ostateczne zmartwychwstanie. Homilia jednak oferuje syntezę tego wzrostu oraz wskazuje na liturgię, jako źródło tej duchowej drogi.

2.5. ZACHĘTA DO KONSEKRACJI ŚWIATA

Homilia ma być formacją egzystencjalnego poznania Boga w Eucharystii. Chodzi o taką formację człowieka, aby cała jego egzystencja przyjęła liturgiczny kształt. Jak to już zostało wspomniane wcześniej, sakramentalna komunie z Chrystusem nie jest ostatecznym celem Eucharystii. Poznanie Jezusa i upodobnienie się do Niego dopełnia się w codziennym życiu. Ze swej istoty Eucharystia zmierza do rozlania misterium Chrystusa na codzienność wiernych. Jest to ostateczna rzeczywistość Eucharystii. Chodzi tu najpierw o postawę dziękczynienia za wielkie dzieło zbawienia, które dokonało się dla nas w Jezusie. Wyraża się to także w gotowości odtworzenia postawy Chrystusa, służby wobec braci, a szczególnie wobec najsłabszych członków Kościoła. Polega to w końcu na współofiowaniu się Bogu, jak to ma miejsce w trakcie modlitwy eucharystycznej, po anamniezie (KL 48). To ofiarowanie się Panu jest stałym procesem wychodzącym poza ramy każdej celebracji eucharystycznej i polega na okazywaniu miłości w życiu, poprzez wszystkie postawy i czyny⁴².

W homilii chodzi o zachętę, aby – cytując Franciszka – wszystkie sprawy zwyczajne „napełniać doskonałością nadzwyczajną”⁴³. Ta doskonałość to nic innego, jak miłość ofiarna i bezwarunkowa – miłość Zmartwychwstałego⁴⁴. To właśnie wtedy niebiańska liturgia Baranka przenika każdy aspekt życia ludzi. To właśnie dlatego *Lumen Gentium* opisuje chrześcijan świeckich jako tych, którzy są związani z misją Chrystusa i namaszczeni przez Ducha Świętego. Wskutek tego konsekrują oni świat, w którym żyją, i „wszystkie ich uczynki, modlitwy i apostołskie przedsięwzięcia, życie małżeńskie i rodzinne, codzienna praca,

⁴² Grzegorz Strzelczyk, „Sakrament Eucharystii”, w *Znaki tajemnicy. Sakramenty w teorii i praktyce Kościoła*, red. Krzysztof Porosło i Robert J. Woźniak (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2018), 387; Źądło, „Egzystencjalno-pedagogiczny wymiar Eucharystii”, 133.

⁴³ Franciszek, *Gaudete et exultate*, 17.

⁴⁴ Franciszek w swojej adhortacji o świętości wskazuje kilka „wspaniałych sposobów” manifestacji tej doskonałości: cierpliwe trwanie w dobru, łagodność i pokora, radość, która jest konsekwencją miłości, życie wspólnotowe, nieustanna modlitwa. Zob. Franciszek, *Gaudete et exultate*, 112–157.

wypoczynek ducha i ciała” stają się duchowymi ofiarami (KK 34). Te ofiary są składane z najwyższą czcią Ojcu podczas celebrowania Eucharystii wraz z ofiarą Ciała Pańskiego. W ten sposób chrześcijanie, jako pobożnie działający wszędzie czciciele Boga, właśnie świat uświęcają dla Niego⁴⁵. To jest kapłańskie zadanie, do którego zostali powołani wszyscy ochrzczeni. Świat, dzięki świadectwu życia chrześcijan, ma stać się odbiciem chwały Boga, a człowiek – Jego żywą ikoną ukształtowaną na podobieństwo Chrystusa⁴⁶. Sobór Watykański II, ukazując wewnętrzny powód istnienia Kościoła, wskazuje, że chodzi o to, aby świętość Boga wnieść w ten świat. Chodzi o to, aby w świecie została uczyniona przestrzeń dla Pana, by mógł tam zamieszkać i by ten świat mógł stać się przez to Jego „królestwem” (KK 4–7). Przepowiadanie homilijne nie jest więc promocją świeckiego humanizmu, lecz dążeniem do takiej przemiany relacji człowieka ze stworzeniem i innymi osobami, aby zyskały one boską głębię. Tylko będąc w tym świecie, chrześcijanie mogą stać się jego „zaczynem”, „solą” i „światłem” (Mt 5,13-16)⁴⁷.

Homilia nie może pozostać bez wpływu na ludzkie życie. Pozostaje ona bowiem w służbie słowa Bożego i liturgii, które mają ten sam cel: odnowić człowieka i jego życie. W głoszeniu treści egzystencjalnych homilista nie może też ograniczyć się jedynie do zagajenia, do zaciekawienia słuchaczy czy też do odwoływania się do życia ludzkiego w celach ilustracyjnych – aby zaczerpnąć z niego przykład służący do zobrazowania doktryny. Nie chodzi tu także o to, aby przepowiadanie było mniej nudne, a bardziej urzekające i przekonujące, np. poprzez zastosowanie zabiegów retorycznych czy technicznych. Chodzi tu raczej o to, by być blisko słuchacza, zrobić dla niego miejsce, wsłuchać się w jego życie, jego potrzeby, pragnienia, powitać go i ugościć w dziejącej się tu i teraz historii zbawienia. Chodzi o to, aby słuchacz na nowo zrozumiał swoje życie oraz odrodził się w świetle słowa Bożego i dzięki sakramentalnej komunii z Panem. Tylko tak odnowiony może zwrócić się do swojego życia, by kontynuować dzieło nowego stworzenia. Współczesny homilista ma do dyspozycji wiele metod realizacji egzystencjalnej warstwy homilii. Wśród nich najważniejszymi są: głoszenie misterium Chrystusa jako podstawy formacji nowego człowieka, interpretowanie życia słuchaczy w świetle tegoż misterium, kształtowanie sakramentalnego postrzegania chrześcijańskiego życia, wzywanie do odrzucenia grzechu i życia w jedności z Chrystusem oraz zachęcanie do konsekracji świata poprzez przenikanie go duchem Ewangelii i zwracanie ku Bogu.

⁴⁵ Dawid W. Fagerberg, „Consecration of the World as liturgical Act”, *Roczniki Teologiczne* 64, nr 8 (2017): 28.

⁴⁶ Jean Corbon, *Liturgia. Źródło wody życia* (Poznań: W drodze, 2004), 214.

⁴⁷ Stanisław Dyk, „The Synthesis of the Gospel and Life as a Goal of Evangelization”, *Polonia Sacra* 28, nr 2 (2024): 45–46.

BIBLIOGRAFIA

- Benedykt XVI. Adhortacja apostolska o słowie Bożym w życiu i misji Kościoła *Verbum Domini*. Poznań: Pallottinum, 2010.
- Biscontin, Chino. „L’identità teologico-pastorale dell’omelia: un tentativo di definizione”. *Servizio della Parola* 170 (1995): 76–79.
- Boschini, Paolo. „La questione antropologica come luogo della verità teologica in un contesto plurale”. W *Teologia dell’evangelizzazione. Fondamenti e modelli a confronto*, red. Maurizio Tagliaferri, 189–222. Bologna: EDB, 2014.
- Corbon, Jean. *Liturgia. Źródło wody życia*. Poznań: W drodze, 2004.
- Davide, Michael. „Risvegliare la Parola che dorme”. W *Papa Francesco. L’omelia. Dall’esortazione apostolica Evangelii gaudium. Commenti di Chino Biscontin, fratello Michael Davide e Adriano Zanchi*, 35–50. Bologna: EDB, 2014.
- De Lubac, Henri. *Katolicyzm. Społeczne aspekty dogmatu*. Poznań: W drodze, 2011.
- Dotolo, Carmelo. *L’annuncio del vangelo. Dal Nuovo Testamento al Evangelii Gaudium*. Assisi: Cittadella Editrice, 2015.
- Durrwell, François-Xavier. *Eucharystia sakrament paschalny*. Warszawa: Instytut Wydawniczy PAX, 1987.
- Dyk, Stanisław. „Aktualizacja słowa Bożego w przepowiadaniu”. *Roczniki Teologiczne* 61, nr 1 (2022): 5–26.
- Dyk, Stanisław, Henryk Sławiński i Leszek Szewczyk. „Przepowiadanie homilijne w Polsce. Analiza aspektów treściowych i formalnych wybranych homilii”. *Collectanea Theologica* 93, nr 2 (2023): 189–225.
- Dyk, Stanisław. „The Synthesis of the Gospel and Life as a Goal of Evangelization”. *Polonia Sacra* 28, nr 2 (2024): 31–50.
- Fagerberg, David W. „Consecration of the World as liturgical Act”. *Roczniki Teologiczne* 64, nr 8 (2017): 21–29.
- Franciszek. List apostolski o formacji liturgicznej ludu Bożego *Desiderio desideravi*. Poznań: Pallottinum, 2022.
- Franciszek. Adhortacja apostolska o głoszeniu Ewangelii w dzisiejszym świecie *Evangelii Gaudium*. Kraków: Wydawnictwo „M”, 2013.
- Franciszek. Adhortacja Apostolska o powołaniu do świętości w świecie współczesnym *Gaudete et exultate*. Poznań: Pallottinum, 2018.
- Franciszek. Encyklika o wierze *Lumen fidei*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2013.
- Gottardi, Giovanni. „Parola di Dio e vita cristiana: dalla «Parola» scritta all’«esperienza, che l’ha generata»”. *Esperienza e Teologia* 1 (1995): 15–28.
- Hadjadj, Fabrice. *Antypodręcznik ewangelizacji. Jak dzisiaj mówić o Bogu?* Kraków: Wydawnictwo WAM, 2016.

- Hajduk, Ryszard. *Ewangelia na forum świata. Od apologetyki do marketingu narracyjnego*. Kraków: Wydawnictwo Homo Dei, 2013.
- Hajduk, Ryszard. „Mistagogia egzystencjalna Karla Rahnera”. *Roczniki Teologiczne* 64, nr 12 (2019): 39–52.
- Hajduk, Ryszard. *Współczesne typy przepowiadania słowa Bożego*. Olsztyn: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, 2019.
- Hasuer, Richard J. *In His Spirit. A Guide to Today's Spirituality*. Mahwah: Paulist Press, 2012.
- Jan Paweł II. Encyklika o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata *Dominum et Vivificantem*. Poznań: Pallottinum, 1997.
- Jan Paweł II. List apostolski *Mane nobiscum Domine*. Kraków: Wydawnictwo M, 2004.
- Katechizm Kościoła katolickiego*. Poznań: Pallottinum, 1994.
- Klementowicz, Michał. „Tekstem/wzorzec homilii. Konceptualizacja zjawiska”. *Studia Warmińskie* 61 (2024): 275–285.
- Kongregacja ds. Duchowieństwa. Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła. Wrocław: Wydawnictwo TUM, 2020.
- Lorda, Juan L. *Łaska Boża*. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2012.
- Mauri, Roberto. „La predicazione generativa”. Dostęp 09.12.2024. <https://www.settimananews.it/liturgia/predicazione-generativa>.
- Nowak, Władysław. „Liturgia jako pieśń nowa ku czci Pana”. *Roczniki Liturgiczne* 56, nr 1 (2009): 309–321.
- Papieska Komisja Biblijna. „Interpretacja Biblii w Kościele”. W *Interpretacja Biblii w Kościele. Dokument Papieskiej Komisji Biblijnej z komentarzem biblistów polskich*, red. Ryszard Rubinkiewicz, 24–100. Warszawa: Oficyna Wydawnicza VOCATIO, 1999.
- Rahner, Karl. „Die grundlegenden Imperative für den Selbstvollzug der Kirche in der gegenwärtigen Situation”. W *Handbuch der Pastoraltheologie. Praktische Theologie der Kirche in ihrer Gegenwart*, t. 2/1, red. Franz X. Arnold, Karl Rahner, Victor Schurr i Leonhard M. Weber, 256–276. Freiburg–Basel–Wien: Herder, 1966.
- Rohr, Richard. *Uniwersalny Chrystus. Prawda, która zmienia wszystko*. Warszawa: Wydawnictwo WAM, 2023.
- Sielepin, Adelajda. *Eucharystia. Obecność – hodie – uczestnictwo*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe UPJPII, 2021.
- Sławiński, Henryk. „Homilia wprowadzaniem w doświadczenie Boga a kontekst sekularyzmu”. *Przegląd Homiletyczny* 16 (2012): 119–134.
- Strzelczyk, Grzegorz. „Sakrament Eucharystii”. W *Znaki tajemnicy. Sakramenty w teorii i praktyce Kościoła*, red. Krzysztof Porosło i Robert J. Woźniak, 347–387. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2018.
- Szewczyk, Leszek. *Głoszenie słowa Bożego w środowisku zsekularyzowanym*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2019.

- Wright, Nicholas T. *Dobra Nowina. Wiadomość, która zmieniła świat*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2016.
- Wright, Nicholas T., „Resurrection and the Renewal of Creation”. *Biblical Annals* 9, nr 4 (2019): 655–670.
- XV Zgromadzenie Ogólne Synodu Biskupów. „Młodzi, wiara i rozeznawanie powołania. Dokument końcowy”. Dostęp 09.12.2024. [http://secretariat.synod.va/content/dam/synod2018/documenti/DOKUMENT_KONCOWY_SYNODU.pdf/](http://secretariat.synod.va/content/dam/synod2018/documenti/DOKUMENT_KONCOWY_SYNODU.pdf)
- Żądło, Andrzej. „Egzystencjalno-pedagogiczny wymiar Eucharystii”. *Przegląd Homiletyczny* 11 (2007): 123–135.

METODY REALIZACJI EGZYSTENCJALNEJ WARSTWY HOMILII

Streszczenie

Homilia powinna przyczyniać się do przemiany człowieka, a przez niego – do przemiany całego świata. Artykuł przedstawia wybrane metody homilijnego „wcielania” Ewangelii w życie słuchaczy. W pierwszej części opracowania ukazane zostały teologiczne podstawy egzystencjalnego ukierunkowania homilii. Odwołano się w tym miejscu do egzystencjalnego wymiaru słowa Bożego i liturgii oraz do ludzkiego życia, które zostało przyjęte i odkupione przez Chrystusa. W drugiej części artykułu zaprezentowano niektóre sposoby budowania egzystencjalnej warstwy homilii. Wskazano na głoszenie misterium Chrystusa jako podstawy formacji nowego człowieka, interpretowanie życia słuchaczy w świetle tegoż misterium, kształtowanie sakramentalnego postrzegania chrześcijańskiej egzystencji, wzywanie do odrzucenia grzechu i życia w jedności z Chrystusem oraz zachęcanie do konsekracji świata poprzez przenikanie go duchem Ewangelii i zwracanie ku Bogu. W opracowaniu akcent położony został na aspektach treściowych homilii. Pominięto natomiast kwestie językowe i formalne.

Słowa kluczowe: homilia; misterium Chrystusa; słowo Boże; liturgia; życie słuchaczy